

CYKELTURER

Sydöstra turen

Bjälbo kyrka

Högbystenen

Skänninge

Hospitalsruinen och

Hospitalsdammen

Skenaån

Klastorps gådsrökeri

Botanicus Plantskola

Öjebro bro och kvarnby

Normlösa Art

Skeppsås kyrka

Varv

Vinnerstads kyrka

Svartån och Skenån

MOTALA
Östergötlands sjöstad

Torsdag – Sydöstra turen

Denna tur leder dig till de historiskt kända platserna som Bjälbo och Skänninge. I Bjälbo föddes Birger jarl för lite mer än 800 år sedan. Han tillhörde den mäktiga Bjälboätten eller Folkungätten och dess stamgods låg här i Bjälbo. Bjälbo kyrka med dess mäktiga kyrktorn står kvar från denna tid och kan ses på lång väg över de bördiga åkrarna.

Vissa delar av vägen cyklar man på historiska vägar som Birger jarls väg eller Birgittastigen, vägar som leder mellan de historiskt kända platserna som Bjälbo – Skänninge – Ulvåsa.

Den medeltida staden Skänninge, som är en av Sveriges äldsta städer, kan man kanske ana dess storhetstid då det fanns två kloster, flera kyrkor, helgeandshus och myntgjuteri. I dag står Vårfrukyrkan kvar i staden som ett stolt minne från dess storhetstid. I "Gamla Skänninge" finns flera museigårdar som är väl värda ett besök. Här finns också en vacker örtagård och en av Sveriges K-märkta trädgårdar.

Du cyklar genom de bördiga fälten som sedan urminnes tider har gjort denna trakt så rik. En bra måttstock på denna rikedom är alla kyrkorna som finns på slätten. Du kommer att passera inte mindre än 10 stycken kyrkor eller kyrkoruiner på turen, alla med olika historier och från olika tidsperioder.

Trevlig tur!

Vägen ut ur Motala gård via stadsdelen Brinken. Här ligger den sk Galgbacken där förr

domar verkställdes. Här möttes vägarna från Vadstena och Skänninge och den då obebodda platsen var säkerligen ett lämpligt ställe för omedelbart verkställande av domen.

1. Grepstad gravfält

Fornminne från järnåldern, med resta stenar och en domarring. På andra sidan vägen om gravfältet ligger en "helig" källa kallad Mid-sommarkällan. Källan och gravfältet var förr kända för sina spökerier, speciellt vid den beryktade trollbjörken vid källan.

2. Grepstad Gårdsbutik

Butik med närodlat, grönsaker, lamm- och nötkött och mycket mera. Öppen dagligen.

3. Västra Stenby kyrka.

Kyrkan stod klar 1812 och var resultatet av två sammanslagna socknar med två kyrkor Kälvsten och Sten. År 1930 lösgjorde man en runsten från kyrkomuren. Den är från 800-talet och inskriften lyder: "Stig gjorde detta minnesmärke efter Öjvind, min son".

4. Styra kyrkoruin

Styra kyrka byggdes på 1200-talet av kalksten. Den saknade torn. Församlingen försökte flera gånger få tillstånd att bygga ett torn, men tilläts inte det. Styra kyrka revs sommaren 1861. Den blev då sammanslagen med Varvs kyrka och fick en ny plats invid nuvarande väg 990 och kallas för Varv-Styra kyrka. Det är denna kyrka man ser om man blickar österut över fälten.

5. Gripenbergs gårdsbutik

I Gripenbergs gårdsbutik strax utanför Skänninge finns säsongens närodlat grönsaker och potatis i olika sorter.

På Gripenberg finns även möjlighet att övernatta.

6. Marstad

Denna vägen är en del av Pilgrimsleden och klosterleden. Det är även den gamla vägen till Bjälbo, den som Birger jarl färdades på för att ta sig öster ut.

Marstad Ängar som är de mjuka kullarna efter en bit längs vägen är ett minne från inlandsisen och är av isälvsgrus och morän.

7. Bjälbo kyrka

Mest känd för att den berömda Bjälboätten (även kallad Folkungaätten) hade sitt stamgods här. Den mest kände personen i denna ätt är Birger jarl som föddes här 1210. De äldsta delarna av kyrkan byggdes på 1100-talet. Det står två runstenar invid kyrkgrinden och inskriften på den ena lyder: "Ingevald reste denna sten efter Styvjald, sin broder, en förträfflig yngling, son till Spialbode till ätten, men jag fulländade den." Den andra lyder stenens ristning väl utförd och bibehållen och lyder: "Käcke män reste denna sten efter Grep, sin gillesbroder, Juddes son. Love ristade runorna." Gillet som texten

talar om är troligen en sammanslutning för handel. Texten anger inte vilket gille men det kan ha anknytning till staden Skänninge. Söder om kyrkan finns "Birger jarlstenen" som skänktes av "Östergötlands kvinnor" till minna av att Birger jarl instiftade kvinnofridslagen bland annat. Guidning sker vid kyrkan vissa tider och kyrkan är öppen för besökare. Gå även upp i tornet och besök Ingrid Ylvas kammare (Birger jarls moder).

8. Högby kyrka.

Byggs på 1870-talet och var en sammanslagning av två sockenkyrkor Västra Skrukeby och gamla Högby kyrka.

Kyrkan är unik med sina tre kyrkorum. År 1949 restaurerades kyrkan då församlingen önskade en mindre helgedom och ett gravkapell. Kyrkan delades i tre delar: ett kyrkorum för högtidsdagar, en mindre kyrksal för söndagsgudstjänster och ett gravkapell efter ritningar gjorda av arkitekten J.Dahl. Man fick då en ny sakristia och en skrudkammare mellan de båda kyrkorumen.

9. Högby Hembygdsgård.

Gård med hembygdsmuseum och kaffeservering. I trädgården finns det en runsten.

10. Högbysten

Runsten vid Högby ödekyrkogård, som anses vara en av de märkligaste i Sverige. Den var tidigare inmurad i den gamla kyrkobygg-

naden. Inskriptionen på framsidan lyder: "Torgärd reste denna sten efter Assur, sin morbroder, som dog österut i Grekland". På baksidan angår det om en historia om bonden Gulles fem söner som alla gick olika öden till mötes.

På det stora sandområdet Högbymon finns både gammal tallskog och en före detta täkt med en stor mångfald av bin och steklar samt den sällsynta växten ryl.

Nordöst om Högby, i Örbackens kalkkärr öster om Rv50 växer vackra orkidéer och fjällväxten svarthö mellan porlande bäckar av källvatten.

11. Skänninge.

En av Sveriges äldsta städer. Under medeltiden fanns här två kloster, två kyrkor, helgeandshus och mynthus. Idag finns den mäktiga Vårfrukyrkan, som stod klar år 1300, invid Stora Torget. Här finns även Rådhuset med museum och turistbyrå. Man kan även besöka St:as Ingridis klosterruin. I kulturresevatet "Gamla Skänninge" finns museer, örtagård och den gamla Allehlgonakyrkans plats. Möjlighet till Fika, lunch, guidning eller bad.

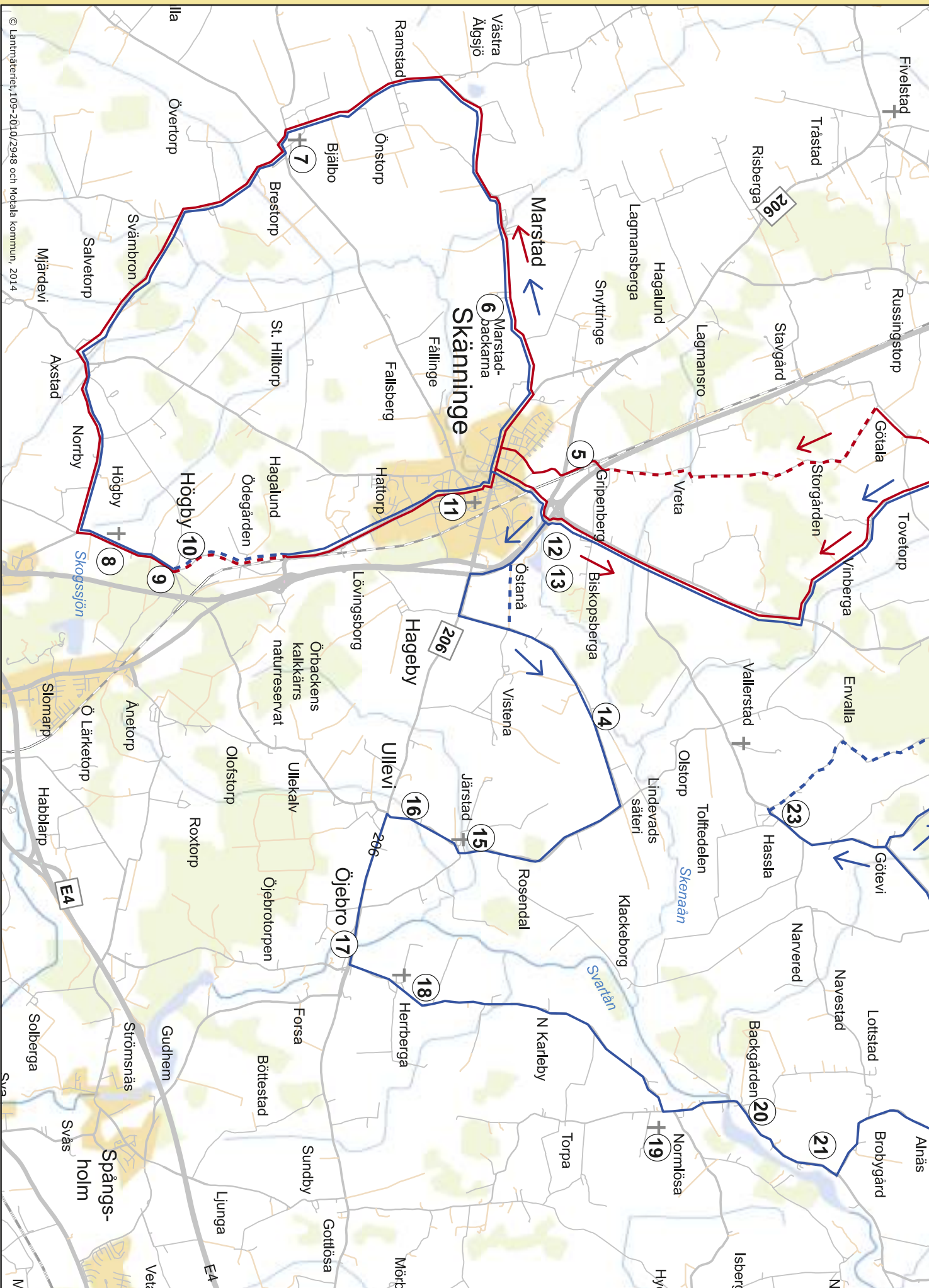
12. Hospitalsruinen och Hospitalsdammen

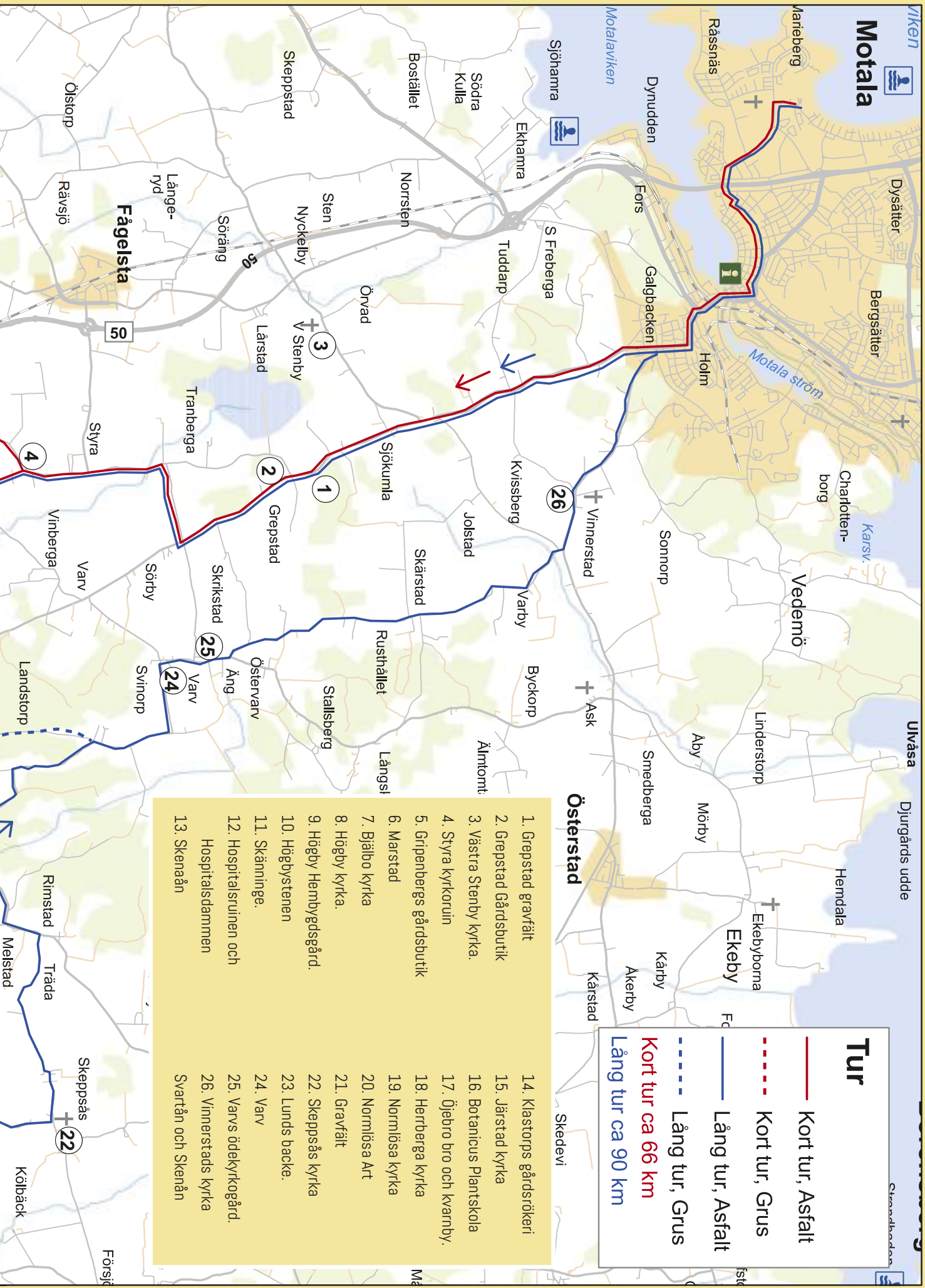
Det äldsta kända sjukhuset i Sverige, troligen före 1208. Här vårdades de spetälska, därför ligger det lite utanför staden. Birger jarls far, Magnus Minnessköld gav hospitalet rättigheter i from av tionden (skatt). Det man ser idag av ruinen är resterna efter kapellet där ett kors står rest. Det finns även en runsten invid muren som tidigare var inmurad i kapellets vägg.

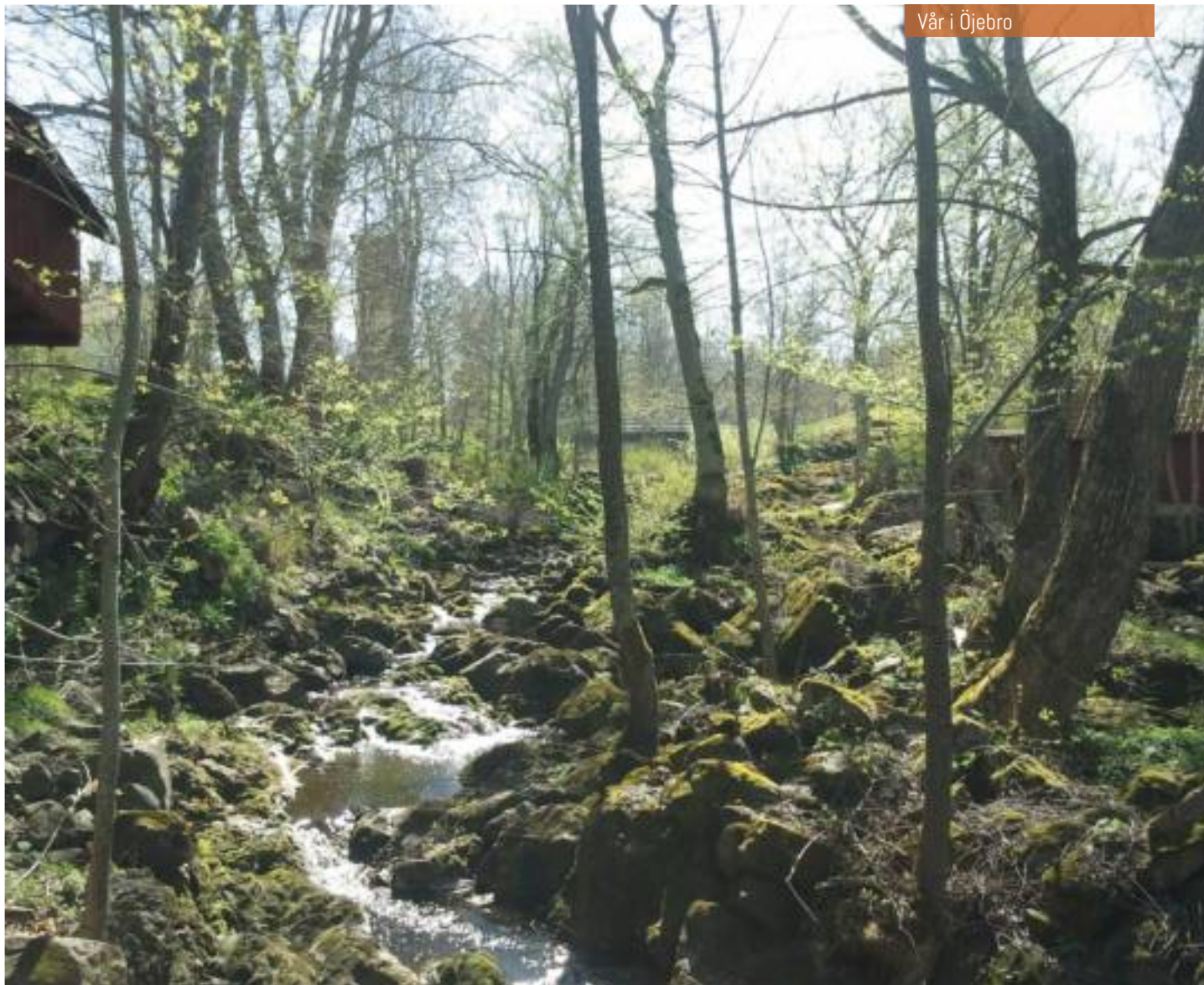
Hospitalsdammen bildas av vatten från Skenaån. Dammen tillhörde hospitalet för fiskodling och till reningsritualer för de sjuka. Idag kan här ses flera sällsynta fåglar som olika ovanliga änder, kricka och vigg.

13. Skenaån

Får sin fulla bredd i Skänninge och rinner ut i Svartån vid Klackeborg ca. 5 km öster om skänninge. Skenaaån var av stor betydelse för staden. Ån "skenar" (stiger högt över sina breddar) under vår och höst, därav namnet. Man tror också att staden har fått sitt namn efter folket som bodde vid Skenaån – skeningarna.

14. Klastorps gårdsrökeri

På Klastorps gård finns rökeri, försäljning av lammskinn samt uthyrning av stugor.

15. Järstad kyrka

En vacker landsortskyrka byggd på 1200-talet. Järstad är en medeltida socken. Kyrkan är Östergötlands enda medeltida landsbygds kyrka som är uppförd av tegel.

Koret är valvslaget och försett med kalkmålningar.

Vid vapenhusets östra sida och kyrkan södra långvägg finns en runsten och dess text lyder: Orökja reste denna sten efter system Amma.

16. Botanicus Plantskola

Gammaldags växter, idéträdgård och ett litet trädgårdsmuseum. Här finns möjlighet till att handla växter.

17. Öjebro bro och kvarnby.

Gamla bron är skyddad som byggnadsminnesmärke. Den byggdes 1797 och är av sten med åtta valv. Den användes ända fram till 1930-talet då den nya bron byggdes. Det är inte den vi åker på idag utan den nuvarande byggdes i samband med utbyggnaden av väg 206.

Byn Öjebro har anor från medeltiden då Spetälskehospitalet i Skänninge ägde en kvarn här. På 1700-talet fanns det 17 kvarnar med tillhörande byggnader. I dag är det en rofylld och grönskande idyll med smala gränder mellan låga tätt liggande trähus. Den sista kvarnen är idag museum. Byn som är värt ett besök ligger cirka 200 meter från stora vägen.

18. Herrberga kyrka

Kyrkan i Herrberga byggdes år 1796-1797. På denna plats fanns tidigare en medeltida kyrka, och inventarier från denna finns bevarade.

19. Normlösa kyrka

Kyrkan är från 1100-talet men ombyggdes 1770. Triumfkrucifixet och ett altarskåp är från medeltiden. Även kyrkporten är från kyrkans äldre tid. Senmedeltida kalkmålningar är framtagna vid orgelläktaren och i tornets bottenvåning, som är inredd som sakristia.

20. Normlösa Art

Antik-, loppis och kuriosabutik.

21. Gravfält

Väster om vägen mellan Brobygård och Skeppsås med stensättningar från järnåldern.

22. Skeppsås kyrka

Från 1100-talet men tillbyggdes på 1700-talet. Flera klenoder i kyrkan finns från dess äldre tider.

23. Lunds backe.

Ett av landets främsta gravfält och fornminnesområde från järnåldern. Här finns gravrösen och stensättningar. Det mest iögonfallande med Lunds backe är de resta bautastenarna som står i märkliga formationer med mytomspunna teorier som att de skulle ingå i en sol- och månkalender likt ett östgötskt Stonehenge! Från toppen av backen får man en vidsträckt utsikt och vid god sikt kan man se inte mindre än 16 kyrktorn.

24. Varv

Tomatboden i Varv. Tomatodlingar med gårdsbutik.

25. Varvs ödekyrkogård.

Här låg Hvarvs gamla kyrka innan man bestämde att Varv-Styra kyrka skulle gå samman och byggas vid nuvarande väg 990 mellan Motala och Skänninge

26. Vinnerstads kyrka

Vinnerstads kyrka uppfördes på 1100-talet. Kyrkan byggdes om på 1400-talet. På 1700-talet kalkades valvmålningarna över, men en del av dessa togs fram igen vid en restaurering 1952. I kyrkan finns ett altarskåp från 1500-talet.

Svartån och Skenån

Skenaån och Svartån löper som blå trådar genom landskapet. Svartåns slingrande lopp från centrala Mjölby omges av lummig lövskog och öppna hagmarker. Området är rikt på fåglar och fladdermöss.

Svartåns källor ligger öster om Nässjö i Småland och mynnar ut i Roxen. Vattenkraften har utnyttjats under åren med kvarnar och sågverk och senare med kraftstationer. Även pärlfiske förekom, särskilt i Öjebro. Ån är rik på fisk och är en av landets främsta sportfiskevatten.

Kontakt

Motala turistbyrå

Telefon: 0141-101 205

E post: info@motalaturistbyra.se

Platensgatan 12, 591 35 Motala

Turistbyrån ligger i Motala hamn
på nedervåningen i Götakanalbolags
vackra hus

Cykelturistveckan MOTALA 2014

